

תפארת ראדזין

יוצא לאור על ידי מרכז מוסדות חסידי ראדזין
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ב"ה גיליון פרשת נצבים וילך תשפ"ג

כולל מדור אמרות והליכות ל"ימי הסליחות" (13); מעשה רב (15)

שיחת קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זללה"ה

אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלֶכֶם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם, רְאֵשֵׁיכֶם שְׁבֻטֵיכֶם, זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם, כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל...

לשם מה מפרט הכתוב "רְאֵשֵׁיכֶם" "זְקֵנֵיכֶם" "שְׁבֻטֵיכֶם", "שֹׁטְרֵיכֶם" - די שיכתוב הפסוק "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלֶכֶם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם" - ואז ממילא הכול בכלל??

דיבר בקדשו כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל:

עיקר כוחו המרומם של עם ישראל בא לידי ביטוי מפורש בעת שעם ישראל לפלגיו שרוי במצב של "אחדות", היינו בשעה שהגדולים מאוגדים עם הקטנים ומחוברים מסביב לתכלית קודש של 'לעשות רצון אבינו שבשמים'. בשעה מרוממת כזו, אין לך שום כוח שבעולם שיכול לישראל, ואפילו מלאכי מרום אין בכוחם לקטרג כנגד עם ישראל ולדרוש בגנותם. כה רב כוחה של "אחדות" השורר בקרב ישראל, עד שביכולתו להדוף כל ניסיון של פגיעה בהם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.

במצב כזה, עמידת ישראל לפני בורא עולם הינה יציבה ואיתנה כעדות הכתוב¹ "וַיְהִי בִישְׁרוֹן מְלֶךְ, בְּהִתְאַסֵּף רְאֵשֵׁי עָם, יַחַד שְׁבֻטֵי

¹ דברים לג, ה.

יִשְׂרָאֵל", וכפירוש רש"י (שם): "בהתאספם יחד באגודה אחת ושלוש ביניהם, הוא מלכם - ולא כשיש מחלוקת ביניהם!" (=ע"כ)

מובן ש"מכלל הן אתה שומע לאו":

בעת שתחושת האחדות בישראל נפגמת ואיש לדרכו פונה, כשאין קשר אמיתי בין אדם לחברו אלא כל אחד מרגיש את עצמו "גדול" לעומת חברו - הדבר הזה פוגע קשות ביכולתם של ישראל להתייצב בעמידה איתנה מול השם יתברך. שכן בעת שאדם ניצב בפני עצמו מתבלטים מיד חסרונותיו ומאפילים על מעלותיו, והינו נידון כפרט בפני עצמו, בשונה ממצב של "אחדות" שבו כל איש משלים את רעהו ומהווים יחד "דבר השלם", אזי כל פרט נידון כחלק מן 'הכלל' שהינו חביב ואהוב לפני המקום.

זהו שאומר הכתוב:

"אַתֶּם נְצַבִּים הַיּוֹם כְּלֶכֶם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם" - אימתי יש בידכם עמידה יציבה ואיתנה לפני השם יתברך? בשעה שמתקיים בכם כמאמר הכתוב: "רְאֵשֵׁיכֶם, שְׁבִטֵיכֶם, זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם, כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל!" היינו: כאשר הנכם קיימים כולכם יחד "כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל", כל חלקי העם לפלגיו ועדותיו 'כאיש אחד ובלב אחד' - או אז מצוי בידכם כוח ותקומה לעמוד "לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

הדברים הללו כוחם יפה לתמיד. אבל בפרט עכשיו, כאשר הכול מתייצבים לקראת יום "ראש השנה" שהינו יום הדין הקרב ובא, כשכל יהודי ניצב לפני בורא עולם ביום הרת עולם - אזי כוח המיוחד של "אחדות" ביכולתו להעמיד אותנו לפני הבורא יתברך, בבחינת הכתוב² "וְהָאֵמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יִשְׁבֵּת", הנדרש כידוע בייחוד [בזוהר הקדוש³] על יום 'ראש השנה'.

(נאמר לקראת יום טוב של ראש

השנה שנת תשנ"ו)

AAAAAAAAAAAAAAAA

² מלכים-ב, ד-יג.

³ זוהר הקדוש, פרשת ויצא.

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אַתֶּם נִצְבִים הַיּוֹם פְּלֶכֶם, לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם

מהו לשון "אַתֶּם"? וכך: מה ביאור תיבת "היום" שבכתוב?

יש לפרש בדרך רמז:

בספרים הקדושים מובא, כי סתם "היום" שבכתוב הכוונה על "ראש השנה", שעליו נאמר 'זֶה הַיּוֹם תַּחֲלֵת מַעֲשֵׂיךָ'.

ואכן ב"זוהר הקדוש"⁴ מבואר, כי מעשה איוב שבתחילתו נאמר⁵ 'וַיְהִי הַיּוֹם, וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְנַצֵּב עֲלֵה', וַיְבֹא גַם־הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם – אותו 'היום' שבכתוב מכוון ליום "ראש השנה" שבו הקב"ה ניצב לדון כל באי עולם כמאמר "אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֶ-ל, בְּקִרְבֵּי אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט"⁶. בזה היום נעשים מלאכי השרת כיתות כתות – הללו מזכים והללו מחייבים, וזה היום היה אפוא "ראש השנה", ובא דינו של איוב לפני כיסא המשפט של מעלה.

זהו שאומר הכתוב:

"אַתֶּם נִצְבִים הַיּוֹם" – הרמז על יום "ראש השנה" הממשמש ובא. פרשה זו נקראת כידוע בסמוך לראש השנה שבו "כָּל בְּאֵי עוֹלָם יַעֲבְרוּן לְפָנַי פְּבִי מְרוֹן" מבלי שום יוצא מן הכלל: "רְאֵשֵׁיכֶם, שְׁבִטֵיכֶם, זְקֵנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם, כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל... מַחֲטָב עֵצֶיךָ עַד שֵׁאֵב מִימֶיךָ!" הכול נצבים ונשפטים בראש השנה "לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

מכיוון שכך, שמא יאמר האדם לנפשו – כיצד אזכה ביום זה במשפט? הן מקרא מפורש מצווח ואומר⁷ "מִה־אֲנוֹשׁ פִּי יִזְפֶּה, וְכִי־יִצְדֵק יִלּוֹד אִשָּׁה?? הֵן בְּקִדְשׁוֹ לֹא יֵאֱמִין, וְשָׁמַיִם לֹא־זָפוּ בְּעֵינָיו"?? מה "עצה" יש לאנוש קרוץ חומר, לזכות בדין לפני 'מלך המשפט'??

התשובה לכך באה בפסוק עצמו: "אַתֶּם – נִצְבִים הַיּוֹם!" אותיות "אַתֶּם" הינן אותיות "אָמַת". ללמדנו, כי מידת "אמת" בשעה שאדם מדבק עצמו בה, אפשר בכוחה לעמוד בדין לפני ה' אלוקיכם. שכן "אמת" היא חותמו של הקדוש ברוך הוא – "חותמו של הקב"ה אמת"⁸! ביום הנשגב של ראש השנה,

⁴ בפרשת וארא, ועוד.

⁵ איוב א, ו.

⁶ תהלים פב, א.

⁷ איוב טו, יד-טו.

⁸ יומא סט, ב.

שבו אנו חותמים בתפילות היום: **"פִּי אֶתְּהָ אֱלֹהִים אֲמַת, וּדְבַרְךָ אֲמַת וְקִיָּם לְעַד"**! הדבק במידת האמת, בכוחו לעבור את יום הדין בשלום.

היינו, כשאדם מודע למצבו האמיתי ללא כחל ושרק ואינו מנסה 'לטייח' ולרמות את עצמו; בשעה שהוא עומד בכנות מול בורא עולם בבחינת **"פְּדֻלִים וְכָרְשִׁים דְּפָקְנוּ דְלִתִּיךָ"** ומתחנן לפניו מעומק לבו **"הַשִּׁיבֵנו ה' אֵלֶיךָ וְנִשׁוּבָה"** – הבורא חס ומרחם עליו ומקבלו בזרועות פתוחות. שכך דרך השם יתברך לקבל הכמהים לחסדו ככתוב **"רוּצָה ה' אֶת־יִרְאָיו, אֶת־הַמֵּיחָלִים לְחֶסְדּוֹ"**⁹!

זהו שאומר הכתוב:

"אֲתֶם" היינו בכוח מידת ה'אמת' שאדם ניצב עמה לפני הבורא יתברך בנמיכות רוח ובכפיפת קומה – **"נִצְבִּים הַיּוֹם פְּלֶכֶם"** בידכם להתייצב "היום" בראש השנה **"לפני ה' אֱלֹהֵיכֶם"**!

*

בדרך רמז ניתן להוסיף כדלהלן:

מדוע נרמזת מידת 'אמת' בסמוך לתיבת 'נצבים' דווקא??

ויש לומר:

בגמרא¹⁰ מבואר כי 'אמת' נצבת לעד, ואלו 'שקר' אין לו רגליים¹¹. לפיכך על דבר השם שהינו אמת ויציב מעידים אנו בתפלתנו **"וּדְבַרְךָ אֲמַת וְקִיָּם לְעַד"**¹²!

זהו שאומר הכתוב: **"אֲתֶם נִצְבִּים"**, היינו אימתי "נצבים" הנכם על רגליכם? כשאתם הולכים עם מידת **"אֲתֶם"** דהיינו **"אֲמַת"**, אזי נצבים ועומדים הנכם על מקומכם. ואלו בשעה שחסרה באדם מידת אמת, אין לו כל יציבות בעולם.

הדבר מרמז אודות כוחה המיוחד של מידת "אמת". שכן אדם הדוגל בדרך 'אמת', יכול הינו להישאר על עמדו בהשקפתו הבהירה ובמשנתו הסדורה, ואינו נאלץ מידי פעם לשנות 'ולהתאים' את עצמו ואת דמותו בהתאם לרוח הנושבת ברחוב. לעומתו ההולך בדרכים שאינן "אמת", נזקק הינו חדשים לבקרים 'להמציא עצמו מחדש' ולהתהפך בתחבולותיו, בכדי להתאים עצמו לפי רוח המצב והעת.. זוהי עדיפותה הנצחית של האמת, מול היפך האמת.

⁹ תהלים קמז, יא.

¹⁰ שבת קד, א.

¹¹ 'אמת' עומדת על אותיות שבסיסן רחב, ואלו 'שקר' עומד על רגל אחת של האות קוף ולכן אין לו יציבות.

¹² שוב ראינו כי רמז זה נמצא כבר על שם מרן 'מי השלוח' ז"ע בספר בנו 'נאות דשא' ע"ש, וכאן מבואר יותר.

לקט אמרים מספרי רבותינו הקדושים

מאיזביצא ראדזין זי"ע

פרשת נצבים

אַתֶּם נְצַבִּים הַיּוֹם פְּלֶכֶם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם... לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ וּבְאֲלֹתָיו... [כט, ט-יא]

מה עניין "אתם נצבים" אל עניין "לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו"?

מבאר מרן הקדוש בעל "תפארת יוסף" זצ"ל:

בפרשה הקודמת "כי תבוא" נתבארו כל סוגי הקללות והתוכחות העשויות לפקוד את ישראל חלילה, באם יעברו חס ושלום על דברי התורה. דברים קשים הללו, בכוחם להכניס מורך בלבבות השומעים ולהפוך את עניין קיום התורה שבידי ישראל לדבר שנעשה מתוך כפייה כביכול, שאין הדעת והלב שלימים עמו, אלא הכול נעשה מתוך הכרח ונובע מפחד גרידא. בוודאי שלא לכך כיוונה התורה הקדושה, בפרשת התוכחה שנאמרה לישראל!

אזי מה בכל זאת עיקר תכליתה של פרשת תוכחה שנאמרה לישראל?? (=מלבד עצם האזהרה שבדברים)

אלא – אומר מרן – עניין "פרשת התוכחה" הינו כך:

יהודי בשורש פנימיות ליבו, הינו מבקש לילך בדרכי ה', ונפשו כמהה לקיום מצוותיו יתברך ולדבקה בו בכל לבבו ונפשו כמאמר הפייט "הפל חפצים ליראה את שמוך!" ("סליחות") – אבל מה? גוף האדם וכוחותיו החומרניים המה עומדים בעוכריו ומפריעים בעדו, שכן הללו מושכים אותו תדיר לכיוון תאוות העולם הזה ותענוגותיו, ומרחיקים את הנפש מן הרוחניות ואת האדם מעבודת הבורא.

אי לזאת, ועל מנת להכניע את כוחות הגוף, מטיל השם יתברך בקרב האדם מידת 'מורא שמים' בדמות "יראת העונש", כמאמר "והאלהים עשה שיראו מלפניו"¹³! כל זאת בכדי להטיל מורא שמים על האדם באמצעות אימת הדין של קללות התוכחה, לבל יעבור בו מקרה רעה חלילה. הפחדה זו עושה את שלה והגוף נכנע ובמשך הזמן נמשך אף הוא אחר רצונו יתברך, כשאיפתה הפנימית הטהורה של הנפש וכאשר עם לבב האדם באמת.

¹³ קהלת ג, יד.

נמצא אפוא כי עניין "יראת העונש" ואימת התוכחה שמוטלת על הבריות – אין תכליתה להביא האדם לעבודת השם מצד 'עצמותו', שהרי לצורך כך טבועה בנפש יהודי כמיהה לעבוד את הבורא ולדבקה בו, ממורשת קדושת האבות וכאמור. אלא מטרת התוכחה היא לאזן וליצור שיווי משקל נפשי באדם, שמכוחו יוכל אדם לגבור על כוחות הגוף המפריעים בעדו בעבודת ה' – וממילא יניחו לאדם לעבוד את הבורא כאוות נפשו, על דרך שאנו אומרים בנוסח 'לשם יחוד' קודם הנחת תפילין: "שלא יפתנו ולא יתגרה בנו יצר הרע, ויניחנו לעבוד אתה" פאשר עם לבבנו!"

זהו שאומר משה רבנו ע"ה לישראל:

"לְעַבְרְךָ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ וּבְאֱלֹתוֹ" – על ידי שתקבלו על עצמיכם "יראת העונש", בכדי שתרגילו את הגוף להיות נמשך אחר רצון השם יתברך, כתוצאה מזאת יקוים בכם כמאמר הכתוב "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם פְּלִכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם" שתהיו נצבים ועומדים בקומה מלאה לפניו יתברך, בנפש ובגוף כאחד, בעמידה יציבה ואיתנה. שכן במצב כזה, כשהגוף מורתע כהלכה באמצעות יראת העונש ומורא שמים, תהיה נפש האדם בת-חורין להידבק בבורא כל עולמים, והגוף מצדו ישתף פעולה ויעמוד הכן לצד הנפש לתמיכה ולעזר, ולא יעמוד כנגדו לאבן נגף חלילה.

(תפארת יוסף, פרשת נצבים)

בדרך זו, מבאר מרן הקדוש "תפארת יוסף" את מאמר חכמינו ז"ל על הפסוק "אתם נצבים" (=מובא ברש"י) וזה לשונו:

"ומדרש אגדה: למה נסמכה פרשת 'אתם נצבים' לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים.. הוריקו פניהם ואמרו: "מי יכול לעמוד באלו"? התחיל משה לפייסם "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם פְּלִכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם"... והקללות והייסורים מקיימים אתכם ומציבים אתכם לפניו!"

(=ע"כ)

ולכאורה הדבר תמוה: הכיצד דווקא "קללות וייסורים" הללו, מקיימים את האדם ומציבים אותו לפני המקום?!

רק ביאור הדבר, כי אלמלא "יראת העונש", היה אדם הולך אחר תאוות ליבו ואומר לעצמו "שְׁלוֹם יִהְיֶה־לִּי, פִּי בְּשִׁרְרוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ"¹⁴! ואז לא הייתה לו

¹⁴ בפרשתנו, כט-יח.

תקומה חלילה, כהמשך הכתובים: "לא־יאִבֶּה ה' סֶלַח לוֹ, פִּי אֶזְעַשׂן אֶף־ה' וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא, וְרִבְצָה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹהִים הַפְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה"¹⁵!

דווקא על שום פחד התוכחה ויראת העונשים, החודרת ללב של אדם וממלאת אותו במורא שמים – שוכנת היראה בנפש האדם וגופו נרתע מעשיית כל רע, ואז זוכה ממילא להלך בדרכי ה' ולהתייצב באורח מישור לפניו יתברך. נמצא אפוא כי דווקא "הקללות וייסורים הללו – מקיימים אתכם לפניו!"

(תפארת יוסף)

*

פְּנֵי־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ או־אִשָּׁה.. וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי.. לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת־הַצְּמָאָה, לֹא־יאִבֶּה ה' סֶלַח לוֹ.. כְּמִהֲפִכַת סְדוֹם וְעִמּוֹרָה.. (כט, יז-יט, כב)

מהו לשון "שלום יהיה לי"? וכן מהו לשון "למען ספות הרוה את הצמאה"?

אומר מרן בעל "אורחות חיים":

עיקר השייכות והקשר שבין בורא עולם לאדם, הינו מגיע על רקע צימאון הקיים בנפש אדם להשם יתברך, כאשר אדם מכיר בעובדה שהוא נזקק לאור הבורא ולחסדיו, והינו מרגיש חסרון בנפשו בלעדיו. על יסוד זה הצימאון הרוחש בלב אדם, מושפע עליו מאורו יתברך, וזוכה להשלמת החסר שבנפשו.

ואלו כאשר האדם מרגיש שלימות ובטחון גמור בעצמו, עד שאין נמצא בו כלל מקום לתשוקה ולכמיהה כלפי חסד עליון, אזי נעשה מנותק כליל מאורו יתברך, באופן שאין נשאר בו מקום להשראת האור ואובד בזה כל זכות קיומו.

הקיצוניות הזאת, מצאנוהו בתורה אצל אנשי 'סדום ועמורה' שמרוב טובם הרגישו שלימים בנפשם באופן מוחלט, עד שלא צמאו אף לניצוץ של אור ממעל, תחושת ניכור הזאת עמדה בעוכם והיא שגרמה לאובדן זכות קיומם.

וזוהו שיאמר הכתוב:

"פְּנֵי־יֵשׁ בְּכֶם.. וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי" היינו שהנני בגדר כליל השלימות אף בלעדי השם יתברך ואיני זקוק אף לשמץ מאורו וחסדו, ולא זו

¹⁵ שם, יט.

בלבד אלא "לְמַעַן סְפוֹת הָרֹוּה אֶת־הַצְּמִיחָה" כלומר אין קיים בי מידת צימאון אליו כלל וכלל, והנני רווה ושבע בנפשי לגמרי אף בלעדיו כביכול.

כלפי אנשים כאלה מאיימת פורענות דומה לאנשי סדום ועמורה, שעמדו אף הם בתחושת ניכור קיצונית שכזו וכל מעשיהם נעשו תחת תחושה זו, ואז 'כְּמִהְפֶּכֶת סֶדֶם וְעַמּוֹרָה.. אֲשֶׁר הִפְךָ ה' בְּאָפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ' שכלה כל קיומם בארץ.

זאת הנקודה מייחדת היא את כלל ישראל כנגד אומות העולם, שהם צמאים תמיד לאורו ולחסדו יתברך, וזאת היא נקודת קיומם בעולם.

(סוד ישרים' – מכתבי החסידים)

*

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם, לֹא-נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא-רִחֻקָּה הוּא. לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר, מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה... [ל, יא]

יש להבין:

מהי טעותם של בני אנוש לאמור כביכול "תורה בשמים היא"? כלום אינם מבינים במצוות התורה שהן כפשוטו של מקרא – דברים שתכליתן ותעודתן לקיימן "בארץ" דווקא?!

מבאר רבנו בעל "תפארת יוסף":

יש בני אדם שהם טועים וכסבורים לומר כי "עולם הזה" איננו מקום מתאים להכיר באור פני השם יתברך. שכן "עולם הזה" נברא באופן של "הסתר בתוך הסתר" והינו עטוף ומלוּבש במלבושים חומרניים עד לאין קץ – וכיצד יבחין אדם באור פניו יתברך דרך שלל המלבושים הללו? מן ההכרח לדידם, שאורו יתברך מאיר וזורח רק בשמים – היינו בעולמות עליונים ששם מצויה בהירות האור, המזהיר כזוהר הרקיע וכעצם השמים לטוהר, רק שם כביכול ניתן להשיג את אורו יתברך. שיטתם של הללו כי "תורה – בשמים היא"! היינו: בשמים ממעל, שם אורה של תורה מזרחת, ולא כאן במעבה עולם החומרי כביכול!

באה התורה הקדושה ומטפחת על פניהם ומעידה, שאין הדבר כן כלל וכלל.

שכן לאמתם של דברים אור השם יתברך הינו מצוי בכל עבר ופינה שבעולם, ובכל חפצי החומר שנגלים לעין. ולמרות שאור זה מוסתר ומלוּבש במעבה

של חומריות – מכל מקום ניתן ואפשרי להגיע לאור שהוא שמצוי בכל מקום ואף החשוך ביותר, באמצעות מצוותיו של השם יתברך שניתנו בידינו לקיימן בעולם הזה דווקא, באמצעות איברים הגשמיים של האדם ובאמצעים החומריים שברא היוצר כל בעולמו. מכוחה של "עבודה" בקיום המצוות, נבקעים בפני האדם כל המסכים המבדילים שבינו לבין אורו של השם יתברך, והאור מבהיק לפניו. וזוהי בעצם תכלית הבריאה – שאדם יגלה אורו יתברך במחשכי עולם הזה, ועל ידי כך ירבה כבוד שמים בבריאה!

זהו אפוא שמעיד בנו הכתוב לאמור:

"פִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם" כדי לגלות את 'האור' הלוטה בבריאה – "לא בשמים הוא!" לאמור: אל תבקשנה "בשמים" דווקא, היינו בשיא עוצם הבהירות שמכונה 'שמים'. שכן בארץ ממש מצוי הינו האור, בתוככי עובי ההסתר, ובידך להגיע אליו!

ולבל תחשוב, כי הדבר הזה הינו למעלה מכוחותיך "נפלאות.. ורחוקה הוא!" לא כן הדבר, אלא "פי-קרוב אליך הדבר מאד בפיה ובלבבך לעשותו!" שהרי "אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו" ואם הניחך הקב"ה במקום שהנך – אזי אין ספק כי בידך להשיג את האור ולגלותו, באמצעות קיום מצוות התורה.

(תפארת יוסף)

פ ר ש ת ו י ל ך

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה... וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם, בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם,
לֹא-אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבוֹא (דברים לא, ב)

'לא-אוכל עוד לצאת ולבוא'. בדברי תורה,
מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה.

(רש"י)

מה הפירוש "לצאת ולבוא" בדברי תורה?

מבאר מרן הקדוש בעל "מי השלוח":

נשמה של אדם מגיעה ויורדת לעולם הזה על מנת לקנות "דברי תורה", פירוש: לרכוש דברי תורה חדשים, להוסיף שלימות במעלות התורה, לעלות במדרגות היראה ולהתקרב בכך אל השם יתברך.

היכולת ל"קניית" דברי תורה, מגיעה לאדם מכוח "בחירה" שחנן בו הבורא את האדם. מפאת כוח "בחירה" זה ביכולת אדם לבחור ב"טוב" ולמאוס ברע, וכך לרכוש נכסי צאן ברזל של תורה ויראת שמים, כמאמר התורה "רְאֵה נִתְּנִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב.. וּבְחַרְתָּ בַחַיִּים"¹⁶!

אולם "אליה" זו "קוץ" הכרחי בה: שכן, כשם שיכול אדם לרכוש קנייני תורה חדשים ולהיות מוסיף והולך בהתמדה, במידה זו פתוחה עבורו הדרך אל ההיפך: לירידה מנכסיו הרוחניים חלילה, ולא יבוד מה שסיגל לעצמו כדי עמל ויגיעה. שכך טבעו של "כוח הבחירה" שבאדם: מצד אחד יכול הינו לעלות ולהתעלות מכוחו ללא הפסק, ומאידך באם ינהה אחר עצת יצרו מסוגל הוא להפסיד אף מן היקר והטוב שכבר סיגל בנפשו.

יש בכך דמיון ל"מעשה סוחר", אשר בהשקעת כספו בעסקה מסחרית ישנה מידה של 'סיכוי וסיכון': מצד אחד, גלום במהלך ההשקעה סיכוי להרוויח ולהגדיל את הונו – ואילו מאידך גיסא קיים כמובן סיכון בלתי מבוטל שמא אף יאבד מהונו הקיים.

יוצא כי בכל מצב שבין השניים, הן במצב של "בחירה" והן במצב "חוסר בחירה" – נעוצים 'יתרון' ו'חיסרון' במידה שווה: במצב "בחירה" אפשר אמנם להרוויח, אולם בה בעת ניתן גם להפסיד; ואלו במצב "חוסר בחירה" אצל אדם, אינו עשוי אומנם להפסיד דבר מקנייניו הרוחניים, אכן מצד שני חסרה לו האפשרות להוסיף רווחים לנפשו, מעבר לקיים אצלו.

אכן הקב"ה, שהינו טוב ומיטיב, רואה כי טוב לאדם שיימצא במצב "בחירה", שכן רק במצב זה עשוי אדם להוסיף ולסגל הון של 'תורה ויראת שמים', כאשר בסך הכללי 'הסיכוי' שקיים עדיף לו לאדם על פני הסיכון הכרוך בכך. אי לכן משלח הקב"ה לנשמת אדם שתדיר לעולם הזה, מקום של הסתר ובחירה, בכדי שתסגל לעצמה מצוות ומעשים טובים לטוב לה כל הימים.

לאור זאת מסביר רבנו הקדוש "מי השלוח":

משה רבנו עליו השלום, מכיוון שנעשה בן מאה ועשרים שנה "נסתמו ממנו מעיינות החכמה" – היינו שנעשה בלתי מסוגל להוסיף חכמה על חוכמתו. מדוע?? לפי שבאותו הפרק הגיע משה רבנו לתכלית פסגת שלימות נשמתו, אי-לכך שוב לא נזקק ל"כוח הבחירה" שבידו¹⁷, ולכן נמנעה הימנו השגת החכמה.

¹⁶ דברים ל, טו, יט.

¹⁷ יש להעיר כאן, שלמרות שיטת 'משך חכמה' הידועה בראש ספר שמות, הכותב שמשה רבנו בהיותו נביא התורה שעליו נאמר 'וגם בך יאמינו לעולם' (שמות ט, יט) נשללה הימנו כוח הבחירה (ע"ש) - אין בכך סתירה

בכך שנשללה הימנו "כוח הבחירה" התחדשו במשה רבנו שני מצבים דלהלן:
ראשית, בניגוד לעבר, לא נשקף לו סיכון כי יאבד ממעלת נשמתו הרוממה שהעפיל והשיג בימי שנות חייו. מאידך, שוב לא היה בכוחו של משה להוסיף ולהתרומם כלפי מעלה בדברי תורה, אף כמלוא הנימה. בשעה זו, נעשה אפוא מעין "מלאך" מרומים, שעל קדושתו אין להוסיף והימנה בלתי ניתן לגרוע.

זהו שאומר להם משה רבנו לישראל:

"בְּיַמֵּי מֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים... לֹא־אוֹכַל עוֹד לְצִאת וְלָבוֹא". היינו: מאחר שהגעתי הלום וניטל כוח הבחירה ממני – שוב אין ביכולתי "לצאת" מגדר קדושתי במצבי כיום, אכן בה במידה גם לא אוכל "לבוא", היינו להכניס עצמי למקומות נוספים של 'עבודה' ובכך להוסיף ללמוד וללמד אתכם דברים חדשים. וזהו "נסתמו ממני מעיינות החכמה!"

(מי השלוח)

*

מצוות כתיבת ספר תורה

וְעַתָּה פְּתוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-
יִשְׂרָאֵל... (לא, יט)

מצווה זו שמופיעה בפסוק שלפנינו – הינה מצוות "כתיבת ספר תורה".

ויש להתבונן:

מה טיבה של מצוות 'כתיבת ספר תורה' זו – המשמשת לכאורה בתור "מכשיר מצווה" גרידא ביחס למצווה העיקרית שהינה "וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"? כמו כן: מדוע מצוות "כתיבת ספר תורה" – מופיעה כמצווה אחרונה בתורה?

מאיר מרן הקדוש בעל "אורחות חיים":

חז"ל הקדושים קבעו¹⁸ "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". ויש להבין מהו גדר "תורה" ומהו גדר "מצוות" – וכן מה מידת הקשר ביניהן??

¹⁸ להימצאות כוח בחירה במשה רבנו המוגבל בפרטים גבוהים שאינם קשורים לעיקרי התורה, וראה שהרי נכשל בחטא 'מי מריבה', וכן בסירובו מלכתחילה ללכת בשליחות הבורא יתברך כדי להוציא את בני ישראל ממצרים.

¹⁸ בסוף מסכת אבות.

אלא – מאיר רבנו – "תורה" הינה "אור הרוחני" שמאיר בליבותיהם של בני ישראל, למען יוכלו להשכיל במציאות אלוהותו יתברך כפי כוח נשמתם, ולהשיג שכל הרוחני שבכל מצוות התורה. באמצעות "תורה" זו מזדכך לבו של אדם ומתרוממת השגתו, מוחו ושכלו נעשים כמעייין הנובע להבין במושכלות ולהבחין ברוממות הבריאה בבחינת "שְׂאוֹ-מְרוֹם עֵינֵיכֶם"¹⁹.

ואלו "מצוות" הן פעולות המעשיות של המצווה, שנדרשות על מנת להשריש ולהטביע חותם של תורה 'בגוף האדם'. שכך טבע הקב"ה בבריאה, כי גופו ואבריו של אדם נעשים מושפעים רק מכוח 'מצוות המעשיות' – היינו אותן מצוות יקרות שבהן ציוונו הבורא יתברך לפעול בהן למען ייטב לנו בעשותנו הטוב והישר בעיני ה'. באמצעות תרי"ג המצוות, שמכוונות כידוע כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים שבאדם – מתקדש ומיטהר גופו של אדם לכל אבריו וגידיו, עד שתשוקותיו ונטיותיו מוכפפות לרוח התורה ואינן מתאוות ונכספות לדברים שבחומריות מעבר להכרח הנדרש, ועומדות הכן לקיום רצונו של מקום, בשמירת התורה וקיום המצוות.

וזוהי מהותה של מצוות 'כתיבת ספר תורה':

משמעותה של מצוות כתיבה זו היא, לבל נסתפק בלימוד "דברי תורה" הבאים להאיר עיניו ולבו של אדם, שכן בכך גרידא אין די עבור "הגוף" החומרי שאיננו מתרגש ממושכלות הרוחניות לבדן, שהרי לו שאיפות חומריות המושכות את לב האדם לכיוונים אחרים. רק שומה עלינו להטביע חותם של תורה ב"גוף" החומרי – בכך שנעלה אלה הדברים על הכתב ונחרטם עלי גיליונות הקלף, שהם מסמלים את "גופו" של אדם וחומריותו.

כלומר: 'צורות האותיות' של התורה, בל תהיינה באדם רק בגדר "אותיות פורחות באוויר" גרידא – אלא שגם 'חיים וחיות' תהא נסוכה בהן! שכן על אותיות התורה להימסך בתמצית דמו של אדם, בדמות פעולות קיום המצוות ומעשים הטובים, עד שייעשה האדם למוד בהן בבחינת "נְטִיתִי לְבִי לַעֲשׂוֹת חֻקֶיךָ"²⁰ ובבחינת "פְּתַבְּם עַל-לִוְחַ לְבָבְךָ"²¹. כל זאת למען שגופו של אדם יהפוך באמצעות מעשי המצוות להיות מעין "ספר תורה חי" כפשוטו.

ולזאת מקומה של מצוות "כתיבת ספר תורה" קבוע בסיום 'תורה שבכתב' – מכיוון שפעולת כתיבת אותיות ספר התורה יש בה מעין הטבעת "גושפנקא" בגוף האדם שהינו בבחינת "קלף של ספר תורה" של מעשי התורה והמצווה.

("סוד ישרים", פרשת וילך; ראו גם 'תפארת יוסף' לשבת שובה)

¹⁹ ישעיה מ, כו.

²⁰ תהלים קיט, קיב.

²¹ משלי ז, ג.

א מ י ר ת ס ל י חות

בְּמוֹצָאי מְנוּחָה קְדָמְנוּךָ תְּחַלֶּה...

(מנוסח הפייט לסליחות של יום הראשון)

היה רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע מסבר אוזננו בדבר חשיבות הקדמת בקשת הסליחה מלפני השם יתברך – ואלה דברי קדשו:

סגולת 'הקדמת' בקשת הסליחה הינה כזו, שבכוחה לעורר סליחה ומחילה לחייבים.

שכן מקרא מלא הננו מוצאים אצל שְׁמַעִי בֶן גֵּרָא, שחטא כלפי דוד המלך בהטחת דברי חירוף וגידוף כלפיו ר"ל²², ואלו לאחר מכן, משעה שנוכח שְׁמַעִי בהצלחותיו הגדולות של דוד במלחמותיו ובניצחונותיו על פני אויביו, התנפל למרגלותיו של דוד המלך בעת עברו את הירדן כמאמר הכתוב (שם, יט, יט) "וְשָׁמַעִי בֶן גֵּרָא נָפַל לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, בְּעֶבְרוֹ בַיַּרְדֵּן".

וכה היה שמעי בן גרא נושא דבריו בפני המלך, באמרו:

"וַיֹּאמֶר אֶל הַמֶּלֶךְ, אֵל יִחְשָׁב לִי אֲדוֹנָי עֲוֹן, וְאֵל תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר הָעָוָה עֲבָדְךָ...
פִּי יָדַע עֲבָדְךָ פִּי אֲנִי חָטָאתִי, וְהִנֵּה בָאתִי הַיּוֹם, רֵאשׁוֹן לְכָל בֵּית יוֹסֵף, לְרַדֵּת
לְקִרְאת אֲדוֹנָי הַמֶּלֶךְ!" (=שמואל-ב, כ-כא)

ופירשו המפרשים²³:

"הִנֵּה בָאתִי הַיּוֹם" – פירוש: ידעתי כי אני חייב מיתה, והיה לי לברוח מפניך – אלא סמכתי בטובתך וברוב חסדיך שתמחל לי, ובאתי ראשון לכל בית יוסף שאמר לו: "יהודה מכר את יוסף, ולא שילם לו גמול רע כשיכול לשלם לו, ואני בא ראשון ותחילה לכל בית יוסף – שתמחל כמו שמחל יוסף ליהודה!"

(ע"כ)

הרי מפורש, כי שמעי בן גרא, למרות שנתחייב מיתה מחמת פגיעתו בכבודו של דוד המלך, מכל מקום סמך עצמו על כך שהקדים מעצמו לבוא לפני דוד המלך להתנפל לפני רגליו ולבקש את סליחתו – שבקשתו זו תתקבל ועונו יכופר.

ואכן, בשל זאת זכה להבטחה מפני דוד המלך – כי לא ימות, ואף נשבע לשמעתי על כך (שם, כד).

²² ראו: שמואל-ב, טז, ה-ח.

²³ ראו רד"ק ורבנו ישעיה, שם. וכן ראו ברש"י.

בדומה לכך הינה הקדמת בקשת הסליחה שלנו, מלפני ריבון העולמים:

למרות חטאינו ועוונותינו הרבים – מכל מקום מכיוון שהננו מקדימים בבקשת סליחה ומחילה עוד בטרם בוא יום הדין של ראש השנה, תקוותנו איתנה בשל כך כי בקשתנו לסליחה תתקבל לרחמים ולרצון לפני אדון כל.

וזהו שאנו פותחים כאן בסדר ה"סליחות", ואומרים:

"בְּמוֹצָאֵי מְנוּחָה קְדַמְנוּךָ תְּחִלָּה" – (לפיכך תקוותנו כי יקיים בנו) "לְשִׁמְעַ אֶל-הַרְפָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה!"

(הגה"צ רבי ירוחם ליינער זצ"ל מראדזין-ברוקלין,
בשם זקנו הקדוש מרן "בית יעקב" זי"ע)

זיכרונות ומנהגים בחצר הקודש

בימי "הסליחות"

א. ל"סליחות הראשונות" (=די עֲרֵשְׁטַע סליחות) היה מתקבץ ומגיע מהעיירות הסמוכות קהל חסידים חשוב מאנ"ש, להיות נוכחים בקודש בעת אמירת "סליחות" במחיצת קדשם של כ"ק מרנן ורבנן רבותינו האדמו"רים הקדושים זי"ע, וכמו כן להתברך בברכת השנים מפי קדשם של רבותינו זצ"ל לקראת יום ראש השנה (רבים היו נשאים כבר לימי ראש השנה)

ב. רבותינו הקדושים זי"ע בראדזין שבפולין, נהגו לומר סדר "סליחות" עם הציבור, רק בימי סליחות האלה: ב"סליחות" הראשונות במוצאי שבת קודש, בסליחות "זכור ברית" של ערב ראש השנה, ולעיתים אף בסליחות שביום "שלוש עשרה מידות" (ביום הקודם לערב יום הכפורים).

ג. את ה"סליחות" הראשונות נהגו לומר במוצאי שבת קודש עם חצות ליל, ואלו "סליחות" של ערב ראש השנה ("זכור ברית") ו"שלוש עשרה מידות" – נהגו כ"ק מרנן מוהרא"י זצ"ל לאומרן בטרם עלות השחר.

ד. "בעל תפילה" בימי "סליחות הראשונות" (ערשטע סליחות) אצל כ"ק מרנן רבותינו הקדושים בעל "תפארת יוסף" זי"ע ורבנו שמואל שלמה זי"ע – שימש הרב החסיד הנודע רבי שלמה'לי הלברשטט מלובלין, ששימש עד למלחמה כנשיא הקהילה היהודית בלובלין ומזכיר ישיבת 'חכמי לובלין', הוא היה "בעל מוסף" בימים הנוראים אצל רבותינו הקדושים זי"ע.

מספר הרה"ח ר' ישראל איידלמן ז"ל ביזכרונותיו:

"זכורני, כשניגש רבי שלמה'לי האלברשטאט, ה"בעל תפילה", לפני אדמו"ר הקדוש בעל "תפארת יוסף", לקראת "סליחות הראשונות" ("די ערשטע סליחות") כדי להתברך מפי קדשו, אמר לו רבנו ה"תפארת יוסף" בזה הלשון: "דו זאָלסט זיין אַ גיטרייער שְלִיחַ!" (=שתהיה ציר נאמן לשולחך). זה היה לשון הרבי זצוק"ל אליו". (=ע"כ)

ה. פזמון "במוצאי מנוחה" – נהגו אצל רבותינו זצ"ל לזמר את בתיו, כולם או מקצתם.

ו. לא נהגו בראדזין לסיים עד תום אמירת "הסליחות" בימים אלו, כי אם עד לאחר פסוקי "שמע קולנו" בלבד. דלגו על הפיוטים ובקשות (עננו, מי שענה, וגו') – והש"ץ סיים ב"קדיש תתקבל".

ז. לאחר גמר אמירת "סליחות" הראשונות, נהגו לעבור מול פני קודש מרן זצוק"ל, להתברך בברכת "גיט-וואָך" וכן "אַ גיטע-סליחה"! (=שבוע טוב, ו"סליחה" טובה. כלומר, שבקשת הסליחה תתקבל לרחמים לרצון).

ח. כ"ק מרן מוהרא"י זצ"ל נהג שלא ליטול ידיו ל"סעודת מלווה מלכה" במוצאי שבת של "סליחות", עד לאחר אמירת הסליחות.

ט. ב"שטיבלך" בפולין, נהגו חסידים ואנשי מעשה לערוך שולחן ולסעוד בצוותא את סעודת "מלווה מלכה", עם גמר אמירת ה"סליחות" הראשונות, עד לשעות הקטנות של הלילה. אחר היו נפרדים לשלום בברכת "אַ גיט גיבענְטשט יאר"! (שנתברך שנה טובה) – לקראת השנה החדשה.

מעשה רב

(לפרשת וילך)

מעשה ברבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע, שאירע אצלו ביום שבת קודש פרשת 'נצבים וילך' בשנת תרל"ח.

הדבר היה בסך הכול כחודש ומחצה לאחר הסתלקות אביו מרן בעל "בית יעקב" זי"ע לגנזי מרומים (נסתלק ביום ט"ו באב תרל"ח בעיר דרוזגניק). והנה מרן זצ"ל הוגה בשבת קודש בספר 'זוהר הקדוש' בפרשת וילך, ומתקשה בדבריו עד מאוד. מנסה ליישב העניין בכוח תורתו, בלי הצלחה.

כך נמשך הדבר במהלך כל יום השבת, מבלי שזכה למצוא חוט של הבנה. והנה לאחר סעודת שחרית, נופלת תרדמה על מרן "אורחות חיים", ובחלומו מגיע אליו כ"ק אביו הגאון הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע. והנה אות ופלא, אביו הגדול שזה עתה נסתלק לעולמו, הולך ומבאר לו את הדברים כדת וכדין ופורש העניין לפניו כשמלה! ויהי לפלא.

ביסעודה שלישית של אותה שבת, פותח רבנו באמירת דברי תורה, כאשר בראשית דבריו הוא מספר אודות אותו הקטע שבדברי 'זוהר הקדוש' שבפרשה שנתקשה בו במשך כל יום השבת, עד שנגלה אליו אביו היבית יעקב' בחלום וגילה לו את פשר הדברים. ותוך כדי כך הלך והרצה את כל העניין עם הפירוש ששמע מאביו הקדוש.

במוצאי שבת קודש נוטל מרן "אורחות חיים" בידו קולמוס וקסת דיו, וחורט את הדברים על שם אביו הקדוש במחברת מיוחדת שבו היה רושם מדברי קדשו, והוא מסיף בסיום הכותרת ותאריך השנה "פרשת וילך תרל"ח"²⁴!

זכותם יגן עלינו, אמן.

"תְּכַלֶּה שָׁנָה וְקָלְלוּתֶיהָ,

תַּחֲלֵל שָׁנָה וּבְרָכוֹתֶיהָ!"

"בְּמוֹצָאֵי מְנוּחָה קַדְמָנוּךְ תַּחֲלֶה,

הַט אֲזַנְךָ מִמָּרוֹם יוֹשֵׁב תַּהֲלֶה,

לְשִׁמְעַ אֶל הָרְנָה וְאֶל הַתְּפִלָּה!"

שבת שלום ומבורך

כל הזכויות שמורות

להוצאת "תפארת ראדזין"

²⁴ דברי התורה מופיעים בספר "בית יעקב הכולל" לפרשת וילך שהוציא לאור הרב ירוחם מאיר ליינער ז"ל בן הב"י, ותחת הקו נוספה הערת המו"ל המספר ככל הדברים שנכתבו כאן.